

RTS1

Real-Time Systems

ROTTERDAM
HOGESCHOOL

De LEGv7 architectuur en de Pinky instructieset

Versie 1.1c

J.Z.M. Broeders

Versiehistorie

Datum	Versie	Omschrijving	Auteur
04-09-2022	1.1c ¹	B.N instructie toegevoegd en diverse fouten in tabellen verbeterd.	BroJZ
03-07-2022	1.0	Eerste versie.	BroJZ

De LEGv7 architectuur en de Pinky instructieset wordt gebruikt bij de cursus Real-Time Systems van Hogeschool Rotterdam en is in licentie gegeven volgens een [Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GelijkDelen 3.0 Nederland-licentie](#).

¹ Toelichting versiecodering *A.Bc*: *A* = grote aanpassing, *B* = kleine aanpassing, *c* = taal- of wiskundige correcties.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	De LEGv7 architectuur	5
3	De Pinky instructieset	9
3.1	De rekenkundige instructies	11
3.2	De logische instructies	11
3.3	De schuif-instructies	11
3.4	De kopieer-instructies	12
3.5	De vergelijken met nul en spring voorwaarts instructies	12
3.6	De spring-instructie	12
3.7	De vergelijken en springen als ... instructies	13
3.8	Load en store instructies	14
3.9	De doe niets instructie	15
3.10	Spring naar subroutine en return instructies	15
3.11	Stack instructies	16
4	Arm Application Binary Interface	17
5	Instructie encoding	19
5.1	Instructies zonder addressing mode	19
5.2	Instructies met register addressing mode	19
5.3	Instructies met 3-bits immediate addressing mode	19
5.4	Instructies met 5-bits immediate addressing mode	20
5.5	Conditionele instructies met 6-bits immediate addressing mode	21
5.6	Stack instructies met 7-bits immediate addressing mode	21
5.7	Instructies met 8-bits immediate addressing mode	22
5.8	De B.N instructie	23
5.9	De B<c>.N instructie	23
5.10	Stack instructies met register-list addressing mode	23
6	Instructie decoding	25
A	De Pinky instructieset	27
B	Coderen van Pinky instructies	29

C Decoderen van Pinky instructies	31
D B<c>.N condities	33

Inleiding

Om volledig te begrijpen hoe een computerprogramma op computerhardware draait, is niet alleen kennis vereist van de computerarchitectuur, maar ook van de machinetaalinstructies die op deze architectuur uitgevoerd worden.

Machinetaalinstructies bestaan, zoals alle informatie in een computergeheugen, uit enen en nullen. Een leesbare vorm van deze machinetaalinstructies worden assembly instructies genoemd. In de praktijk gebruik je een compiler om een programma voor een embedded systeem geschreven in bijvoorbeeld C om te zetten naar machinecode. Met behulp van een assembler kun je een programma geschreven in assembly instructies omzetten naar machinecode. Met een linker kun je programmadelen geschreven in bijvoorbeeld C combineren met programmadelen die geschreven zijn in assembly code.

Door het gebruik van assembly code heb je volledige controle over wat de processor doet. Je kunt bijvoorbeeld bepaalde instructies uitvoeren die in een hogere programmeertaal onmogelijk zijn, zoals het rechtstreeks benaderen van de registers in de processor. Hiermee kun je bijvoorbeeld de ‘context switch’ van een operating system implementeren. Ook kun je bijvoorbeeld na een berekening eenvoudig bekijken of er een overflow is opgetreden, iets dat vanuit bijvoorbeeld de programmeertaal C niet (eenvoudig) kan.

Omdat we de concepten van computerarchitectuur uitleggen aan de hand van de ARM Cortex M4 processor [7] zullen we ook assemblerprogramma’s schrijven voor deze processor. De ARM architectuur² is een zeer populaire processorarchitectuur die door zeer veel processor- en microcontrollerfabrikanten wordt toegepast³. De recente door ARM ontworpen processoren kunnen ruwweg worden ingedeeld in drie groepen [13]:

- ARM Cortex-A. Zogenoemde Application processoren. Dit zijn processoren die bedoeld zijn voor prestatie-intensieve systemen zoals telefoons, tablets, laptops en pc’s. Deze processoren bevatten meerdere cores en zijn uitgerust met cache geheugens. De Cyclone V SoC 5CSEMA5F31C6⁴ van Intel die zich op het DE1-SoC bord⁵ van Terasic bevindt, die je bij de cursus HWP01 gebruikt, bevat bijvoorbeeld een dual core ARM

² https://en.wikipedia.org/wiki/ARM_architecture_family

³ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_products_using_ARM_processors

⁴ <https://www.intel.com/content/www/us/en/products/details/fpga/cyclone/v.html>

⁵ <https://www.terasic.com.tw/cgi-bin/page/archive.pl?Language=English&No=836>

Cortex-A9 processor. In de cursus CSC1 (in kwartaal twee van de minor) ga je hierop een Linux OS draaien.

- ARM Cortex-R. Zogenaemde Real-Time processoren. Deze processoren zijn bedoeld voor prestatie-intensieve real-time systemen zoals drive controllers, routers, modems, printers, media players, ABS systemen en motor management systemen.
- ARM Cortex-M. Zogenaemde microcontroller processor cores. De processorkernen zijn bedoeld voor embedded applicaties. Onder andere Renesas, Texas Instruments, NXP Semiconductors, Microchip Technology en STMicroelectronics brengen microcontrollers op de markt die voorzien zijn van een Cortex-M processorkern.

De Cortex-A en -R processorkernen ondersteunen twee verschillende instructiesets: de ARM en de zogenaemde Thumb instructieset. De ARM instructieset bestaat uit machinetaalinstructies die allemaal 32 bits groot zijn. De Thumb instructieset combineert 32-bits met 16-bits instructies. Programma's gecodeerd in de ARM instructieset leveren meer performance maar programma's gecodeerd in de Thumb instructieset nemen minder geheugen in beslag. De Cortex-M processorkern ondersteunt alleen de Thumb instructieset.

De Cortex M serie bestaat uit verschillende subgroepen⁶:

- De Cortex-M0 en Cortex-M0+ processorkernen zijn geoptimaliseerd voor chips met de laagste prijs en het laagste energieverbruik. Ze implementeren de ARMv6-M architectuur [1].
- De Cortex-M1 processorkern is gebaseerd op de Cortex-M0 en geoptimaliseerd om op een FPGA (als softcore) te gebruiken.
- De Cortex-M3 processorkern implementeert de ARMv7-M architectuur [2].
- De Cortex-M4 processorkern is in principe een Cortex-M3 uitgebreid met DSP hardware en DSP machinetaalinstructies. De Cortex-M4F variant bevat ook een FPU (Floating Point Unit) die 32-bits floating point berekeningen kan uitvoeren. In de programmeertaal C worden 32-bits floating point variabelen aangegeven met het type **float**.
- De Cortex-M7 processorkern is een high performance versie van de Cortex-M4. Er is ook een Cortex-M7F die voorzien is van een FPU die optioneel ook 64-bits floating point berekeningen kan uitvoeren. In de programmeertaal C worden 64-bits floating point variabelen aangegeven met het type **double**.
- De Cortex-M23 processorkern is een modernere versie van de Cortex-M0+ en implementeert de ARMv8-M architectuur [3]
- De Cortex-M33, Cortex-M55 en Cortex-M85 processorkernen zijn modernere versies van de Cortex-M3, -M4 en -M7 en implementeren de ARMv8-M architectuur.

In deze cursus gebruik je het STM32F411E-DISCO ontwikkelbord⁷ dat voorzien is van een STM32F411VET6 microcontroller [11, 12]. Deze microcontroller bevat een Cortex-M4F processorkern. Elektrotechniek studenten van Hogeschool Rotterdam hebben in hun opleiding al gebruik gemaakt van een CC3220S-LAUNCHXL ontwikkelbord⁸ dat voorzien

⁶ <https://developer.arm.com/ip-products/processors/cortex-m/>
https://en.wikipedia.org/wiki/ARM_Cortex-M

⁷ <https://www.st.com/en/evaluation-tools/32f411ediscovery.html>

⁸ <https://www.ti.com/tool/CC3220S-LAUNCHXL>

is van een CC3220S microcontroller[4, 5]. Deze microcontroller bevat een Cortex-M4 processorkern (zonder FPU).

De ARM Cortex-M4 gebruikt de ARMv7 Thumb instructieset [2] die bestaat uit 16-bits en 32-bits instructies. Deze instructieset is vrij groot [6] en bevat ongeveer 280 instructies. Daarom hebben we een kleine subset gedefinieerd die we LEGv7 Pinky noemen die slechts uit drieëndertig 16-bits instructies bestaat. De LEGv7 architectuur en Pinky instructieset worden in dit document gespecificeerd. Omdat de LEGv7 architectuur een subset is van de ARMv7 architectuur en de Pinky instructieset een subset is van de Thumb instructieset, kunnen programma's geschreven in LEGv7 Pinky draaien op elke Cortex-M4 processor. Je kunt dus het STM32F411E-DISCO bord gebruiken om jouw Pinky assemblertaalprogramma's te testen.

2

De LEGv7 architectuur

De LEGv7 architectuur is een subset van de ARMv7 architectuur[2, 7, 10]. De LEGv7 is een zogenoemde Harvard architectuur⁹. Dat wil zeggen dat de processor twee aparte bussen naar het geheugen heeft en gelijktijdig instructies en data kan ophalen. Beide bussen zijn 32 bits breed. Omdat de instructies in de Pinky instructieset 16 bits breed zijn, kan de processor twee instructies in één buscycle ophalen.

De LEGv7 architectuur is een 32-bits architectuur. Dat wil zeggen dat de ALU (Arithmetic and Logic Unit) 32 bits breed is. De ALU kan in één klokcycle twee 32-bits getallen bewerken (bijvoorbeeld optellen). De data- en de adresbussen zijn ook 32 bits breed. De processor kan dus $2^{32} = 4$ GB geheugenplaatsen adresseren. Elke geheugenplaats bevat één byte (8 bits). Een 32-bits integer neemt dus vier geheugenplaatsen in beslag, maar kan, als het uitgelijnd (Engels: aligned) is op een adres dat deelbaar is door vier, in één buscycle opgehaald worden.

De LEGv7 architectuur is een zogenoemde RISC (Reduced Instruction Set Computer) architectuur ook wel een load-store architectuur genoemd. Dat wil zeggen dat de processor geen bewerkingen kan uitvoeren op data die zich in het geheugen bevindt. Deze data moet altijd eerst worden geladen (Engels: load) in een register en kan dan pas bewerkt worden. Het resultaat kan vervolgens (indien gewenst) weer opgeslagen (Engels: store) worden in het geheugen.

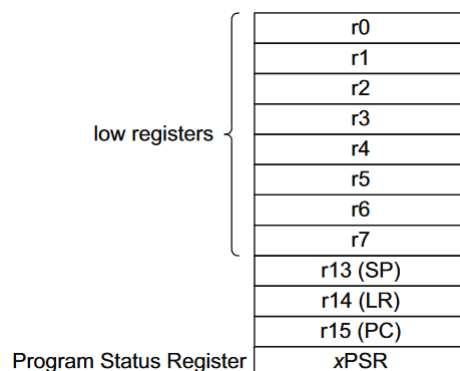
De registers van de LEGv7 architectuur zijn gegeven in [figuur 2.1](#). Alle registers zijn 32 bits breed. De ARMv7 architectuur heeft naast de low registers ook nog high registers (r8 tot en met r12) [7, [pagina 2-3](#)].

De registers $R0^{10}$ tot en met $R7$ zijn general purpose registers die gebruikt worden om data tijdelijk op te slaan.

De stack pointer ($SP = R13$) wijst naar een specifiek deel van het RAM geheugen dat gereserveerd is voor de zogenoemde stack. De processor gebruikt deze stack om bepaalde registers op te slaan als er een interrupt optreedt. Als programmeur kun je de stack gebruiken om data tijdelijk op te slaan. Omdat alle registers 32 bits breed zijn, moet de SP altijd uitgelijnd

⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Harvard_architecture

¹⁰ De assemblertaal van de LEGv7 architectuur is hoofdletterongevoelig (Engels: case insensitive) dus register $R0$ is hetzelfde als $r0$.

Figuur 2.1: De registers van de LEGv7 architectuur.

(Engels: aligned) zijn op een adres dat deelbaar is door vier. Bit 0 en bit 1 van de **SP** zullen dus altijd 0 zijn.

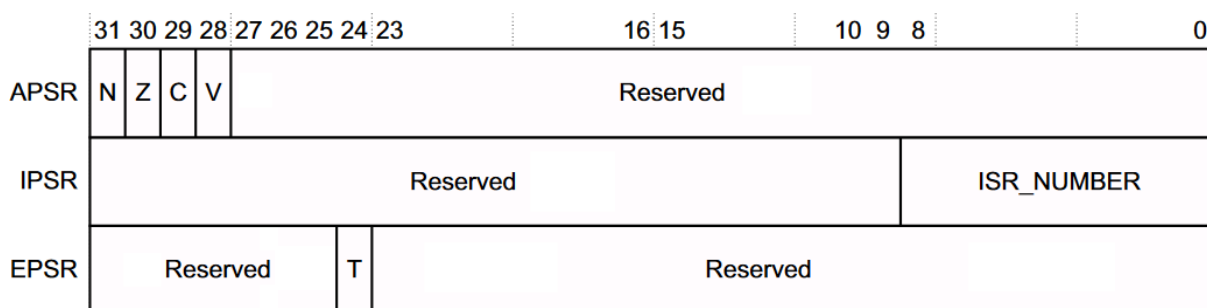
Wat we in Python en C een functie noemen wordt in assemblertaal een subroutine genoemd. Het Link register (**LR = R14**) wordt gebruikt om het terugkeeradres op te slaan als een subroutine wordt aangeroepen.

De Program Counter (**PC = R15**) houdt bij waar de processor met het uitvoeren van instructies uit het geheugen is gebleven. Omdat een instructie uit 16 bits bestaat en altijd uitgelijnd (Engels: aligned) moet zijn op een adres dat deelbaar is door twee, zal bit 0 van de PC altijd 0 zijn.

Het Program Status Register **xPSR** kan niet rechtstreeks gelezen of beschreven worden met behulp van Pinky instructies. De bits in dit register worden door verschillende Pinky instructies (indirect) aangepast of gebruikt. Dit register bestaat uit drie elkaar overlappende registers, zie [figuur 2.2](#):

- Application Program Status Register (APSR);
- Interrupt Program Status Register (IPSR);
- Execution Program Status Register (EPSR).

Het **xPSR** register van de ARMv7 architectuur bevat nog een aantal bits die we niet in de LEGv7 architectuur hebben opgenomen [[7](#), [pagina 2-4](#)].

Figuur 2.2: Het Program Status register van de LEGv7 architectuur.

Het APSR register bevat de volgende bits, ook wel condition flags genoemd:

- Negative (N) flag; Geeft bij bepaalde instructies aan dat het resultaat negatief is (bit 31 = 1).

- Zero (Z) flag; Geeft bij bepaalde instructies aan dat het resultaat nul is (bit 31 tot en met bit 0 zijn allemaal 0).
- Carry (C) flag; Geeft bij bepaalde instructies aan dat er een carry (of een borrow) is opgetreden (het *unsigned* resultaat past niet in 32 bits).
- Overflow (V) flag; Geeft bij bepaalde instructies aan dat er een overflow is opgetreden (het *signed* resultaat past niet in 32 bits).

Deze flags kunnen door bepaalde instructies gebruikt worden om bijvoorbeeld te bepalen of er gesprongen moet worden in het programma.

Het IPSR register bevat het nummer van de interrupt service routine (ISR) die op dit moment wordt uitgevoerd [7, pagina 2-6]. Als de processor geen ISR uitvoert, de processor bevindt zich dan in de zogenoemde *Thread mode*, dan is het ISR_NUMMER nul. Als de processor wel een ISR uitvoert, de processor bevindt zich dan in de zogenoemde *Handler mode*, dan geeft het ISR_NUMMER aan welke interrupt of exception¹¹ wordt uitgevoerd.

Het EPSR register bevat het T bit dat aangeeft of de processor ARM (T=0) dan wel Thumb instructies (T=1), of in ons geval Pinky instructies, aan het uitvoeren is. In een Cortex-M processor moet dit bit altijd één zijn omdat deze de ARM instructieset niet ondersteunt. Als je de PC laad met een nieuwe waarde, dan kun je op een slimme manier kiezen of de processor daar ARM of Thumb instructies moet gaan ophalen. De instructies zijn namelijk altijd 16 bits of 32 bits breed. Dat wil zeggen dat bit 0 van de PC altijd met een 0 geladen moet worden. Bij het laden van de PC wordt bit 0 niet in de PC gezet maar in het T bit in het EPSR register. Bij de Cortex-A en Cortex-R kan op deze manier overgeschakeld (Engels: exchange) worden naar de gewenste instructieset. Omdat de Cortex-M alleen maar Thumb instructies ondersteunt, dient de PC bij een Cortex-M altijd met een oneven adres geladen worden (zodat het T bit 1 gemaakt wordt).

¹¹ Interrupts die intern in de processor zelf worden opgewerkt, bijvoorbeeld omdat er een interne fout is opgetreden, worden door Arm exceptions genoemd.

3

De Pinky instructieset

De Pinky instructieset is een subset van de Thumb instructieset [2, 7, 10]. Programma's geschreven in LEGv7 Pinky kunnen geassembleerd worden in de STM32Cube IDE¹² met de daarin aanwezige GNU assembler¹³ en uitgevoerd worden op een STM32 microcontroller. Alle instructies in deze instructieset eindigen op **.N**¹⁴ dit zorgt ervoor dat de assembler een foutmelding geeft als de instructie niet in 16 bits past. De instructie **CMP.N** en alle instructies die eindigen op **S.N** werken de flags in het CPSR register bij. De overige instructies werken deze flags niet bij.

Een instructie bestaat uit een operator en maximaal drie zogenoemde operands. De operator geeft de bewerking weer die wordt uitgevoerd en de operands geven de data weer waarop de bewerking wordt uitgevoerd. Instructies in machinecode bestaan uit een aantal nullen en enen en zijn dus lastig leesbaar. Wij maken daarom gebruik van zogenoemde assembly code. Een instructie in assembly code kan door een zogenoemde assembler, één op één, vertaald worden in machinecode. Elke processorfamilie heeft zijn eigen machinetaal en dus ook zijn eigen assemblertaal. Een regel assembly code uit een assemblertaalprogramma voor de Cortex-M4 is als volgt opgebouwd:

```
label: mnemonic dst, src1, src2 // commentaar
```

De verschillende delen worden hieronder verklaard:

- **label**. Een label is optioneel en kan gebruikt worden om naar een bepaalde instructie te refereren.
- **mnemonic**. De mnemonic¹⁵ is een afkorting waarmee wordt aangegeven wat de instructie doet. Bijvoorbeeld de instructie **ADD.N** voert een optelling (ADDITION) uit en de instructie **LDR.N** laadt een general purpose register met een waarde uit het geheugen (Load Register).
- **dst, src1, src2**. De destination (bestemming) en source (bron) operands geven aan op welke data de instructie wordt uitgevoerd en waar het resultaat wordt weggeschreven.

¹² <https://www.st.com/en/development-tools/stm32cubeide.html>

¹³ <https://sourceware.org/binutils/docs-2.38/as.pdf>

¹⁴ **N** staat voor *Narrow* en geeft aan dat de instructie uit 16 bits bestaat. In de ARMv8 Thumb instructieset zijn ook *Wide* (32-bits) instructies opgenomen die eindigen op **.W**.

¹⁵ Het Engelse woord mnemonic betekent geheugensteuntje.

ven. De verschillende manieren waarop de destination en source operands kunnen worden gedefinieerd worden addressing modes genoemd. Sommige instructies hebben geen drie, maar slechts twee, één of geen operands.

De instructies in de Pinky instructieset gebruiken vijf verschillende addressing modes:

- Register mode. In dit geval is de operand een register.
Bijvoorbeeld: de instructie **SUB.N** R2, R0, R1 voert de volgende bewerking uit: $R2 = R0 - R1$.
- Immediate mode. In dit geval is de operand een constant getal. Deze addressing mode kan (uiteraard) alleen als source operand gebruikt worden. Bijvoorbeeld: de instructie **SUB.N** R2, R0, #1 voert de volgende bewerking uit: $R2 = R0 - 1$.
- Memory mode. In dit geval is de operand een geheugenadres waarop een load of store wordt uitgevoerd. In dit geval geeft register **src1** het basisadres en **src2** de offset.
Bijvoorbeeld: de instructie **LDR.N** R3, [R4, #16] telt 16 (de offset) op bij de inhoud van register R4 (het basisadres). Dit adres wordt vervolgens gebruikt om een 32-bits getal in te lezen vanuit het geheugen. Dit getal wordt tenslotte opgeslagen op in register R3. De constante offset moet deelbaar zijn door vier. In plaats van een constante offset kan ook een variabele offset gebruikt worden die is opgeslagen in een register.
Bijvoorbeeld: **LDR.N** R3, [R4, R5], de inhoud van R5 wordt nu als offset gebruikt.
- Literal mode. Deze mode kan alleen gebruikt worden bij een load instructie. Met behulp van deze adresssing mode kan een 32-bits getal of adres in een register geladen worden.
Bijvoorbeeld: **LDR.N** R6, =0x12345678. Hoe dit mogelijk is met een instructie die zelf maar 16 bits groot is, wordt uitgelegd in [paragraaf 3.8](#).
- Register-list mode. Deze addressing mode wordt gebruikt door de **PUSH.N** en **POP.N** instructies waarmee een aantal registers op de stack gezet of er vanaf gehaald kunnen worden.
Bijvoorbeeld: **POP.N** {R0-R4, R6} laadt achtereenvolgens R0 tot en met R4 en R6 vanaf de stack.

- **// commentaar**. Alle tekst na een dubbele slash wordt gezien als commentaar.

Assembly code is overigens niet hoofdlettergevoelig. De instructie **SUB.N** R2, R0, R1 kun je dus ook schrijven als **sub.n** r2, r0, r1.

De Pinky instructieset bestaat uit 33 verschillende instructies die qua functionaliteit in te delen zijn in 11 groepen. Een volledige lijst van alle Pinky instructies, op alfabetische volgorde, vind je in [hoofdstuk A](#).

3.1 De rekenkundige instructies

Met behulp van deze instructies kunnen rekenkundige bewerkingen worden uitgevoerd. Zie [figuur 3.1](#). Deze instructies werken de status flags N, Z, C en V bij en worden in één klokcycle uitgevoerd. <imm3> is een 3-bits unsigned offset en <imm8> is een 8-bits unsigned offset.

Instructie	Betekenis	N	Z	C	V	Cycles
ADDS.N <Rdn>,#<imm8>	$\langle Rdn \rangle \leftarrow \langle Rdn \rangle + \langle imm8 \rangle$	↕	↕	↕	↕	1
ADDS.N <Rd>,<Rn>,<imm3>	$\langle Rd \rangle \leftarrow \langle Rn \rangle + \langle imm3 \rangle$	↕	↕	↕	↕	1
ADDS.N <Rd>,<Rn>,<Rm>	$\langle Rd \rangle \leftarrow \langle Rn \rangle + \langle Rm \rangle$	↕	↕	↕	↕	1
SUBS.N <Rdn>,#<imm8>	$\langle Rdn \rangle \leftarrow \langle Rdn \rangle - \langle imm8 \rangle$	↕	↕	↕	↕	1
SUBS.N <Rd>,<Rn>,<imm3>	$\langle Rd \rangle \leftarrow \langle Rn \rangle - \langle imm3 \rangle$	↕	↕	↕	↕	1
SUBS.N <Rd>,<Rn>,<Rm>	$\langle Rd \rangle \leftarrow \langle Rn \rangle - \langle Rm \rangle$	↕	↕	↕	↕	1

Figuur 3.1: Rekenkundige instructies.

3.2 De logische instructies

Met behulp van deze instructies kunnen bitwise logische bewerkingen worden uitgevoerd. Zie [figuur 3.2](#). Deze instructies werken de status flags N en Z bij, maar de C en V flag behouden hun waarde.

Instructie	Betekenis	N	Z	C	V	Cycles
ANDS.N <Rdn>,<Rm>	$\langle Rdn \rangle \leftarrow \langle Rdn \rangle \text{ AND } \langle Rm \rangle$	↕	↕	-	-	1
EORS.N <Rdn>,<Rm>	$\langle Rdn \rangle \leftarrow \langle Rdn \rangle \text{ EOR } \langle Rm \rangle$	↕	↕	-	-	1
ORRS.N <Rdn>,<Rm>	$\langle Rdn \rangle \leftarrow \langle Rdn \rangle \text{ OR } \langle Rm \rangle$	↕	↕	-	-	1

Figuur 3.2: Logische (bitwise) instructies.

3.3 De schuif-instructies

Met behulp van deze zogenoemde ‘Logic Shift Left/Right’ instructies kan de inhoud van een register naar links of rechts geschoven worden. <imm5> is een 5-bits unsigned waarde die bepaalt over hoeveel posities de inhoud verschoven wordt. Het laatste bit dat uit het register wordt geschoven komt in de C-flag terecht. Zie [figuur 3.3](#).

Instructie	Betekenis	N	Z	C	V	Cycles
LSLS.N <Rd>,<Rm>,<imm5>	$\langle Rd \rangle \leftarrow \langle Rm \rangle \ll \langle imm5 \rangle$	↕	↕	↕	-	1
LSRS.N <Rd>,<Rm>,<imm5>	$\langle Rd \rangle \leftarrow \langle Rm \rangle \gg \langle imm5 \rangle$	↕	↕	↕	-	1

Figuur 3.3: Schuif-instructies.

3.4 De kopieer-instructies

Met behulp van deze zogenoemde ‘Move’ instructies kan de inhoud van een register of een 8-bits unsigned constante gekopieerd worden naar het destination register. Zie [figuur 3.4](#).

Instructie	Betekenis	N	Z	C	V	Cycles
MOVS.N <Rd>,#<imm8>	<Rd> $\leftarrow$ <imm8>	$\updownarrow$	$\updownarrow$	-	-	1
MOVS.N <Rd>,<Rm>	<Rd> $\leftarrow$ <Rm>	$\updownarrow$	$\updownarrow$	-	-	1

Figuur 3.4: Kopieer-instructies.

3.5 De vergelijken met nul en spring voorwaarts instructies

Met behulp van deze ‘Compare Branch on (Not) Zero’ instructies kan *voorwaarts* gesprongen worden in het programma, als de inhoud van een register (niet) nul is. Zie [figuur 3.5](#). De instructie waarnaartoe gesprongen wordt, wordt aangegeven met een label, zie [pagina 9](#). De executietijd van deze instructies is 1 als er niet wordt gesprongen en 1+P als er wel wordt gesprongen. Waarbij P kan variëren tussen 1 en 3.¹⁶

Instructie	Betekenis	N	Z	C	V	Cycles
CBNZ.N <Rn>,<label>	if (<Rn> != 0) PC $\leftarrow$ label	-	-	-	-	1(+P)
CBZ.N <Rn>,<label>	if (<Rn> == 0) PC $\leftarrow$ label	-	-	-	-	1(+P)

Figuur 3.5: Spring als de inhoud van een register gelijk (of ongelijk) is aan nul.

3.6 De spring-instructie

Met deze ‘Branch’ kan *voorwaarts* of *achterwaarts* worden gesprongen in het programma. Zie [figuur 3.6](#). De instructie waarnaartoe gesprongen wordt, wordt aangegeven met een label, zie [pagina 9](#). De executietijd van deze instructies is 1+P, waarbij P kan variëren tussen 1 en 3.¹⁷

Instructie	Betekenis	N	Z	C	V	Cycles
B.N <label>	PC $\leftarrow$ <label>	-	-	-	-	1+P

Figuur 3.6: Spring-instructie.

¹⁶ Het aantal clockcycles dat nodig is om de pipeline opnieuw te vullen [8, [pagina 3-4](#)]. In de praktijk blijkt, bij het uitvoeren van deze instructies op de STM32F411VET6 microcontroller, P altijd 1 te zijn.

¹⁷ Zie [voetnoot 16](#).

3.7 De vergelijken en springen als ... instructies

Met behulp van deze 'Compare' instructies kan de inhoud van een register worden vergeleken met een 8-bits unsigned constante of met de inhoud van een ander register. Bij de **CMP.N** instructie wordt het resultaat niet opgeslagen maar verder is deze instructie gelijk aan de **SUBS.N** instructie. De **CMP.N** instructie werkt wel de vlaggen in het APSR bij.¹⁸ Vervolgens kan met een 'Branch on condition <c>' *voorwaarts* of *achterwaarts* worden gesprongen in het programma, als een bepaalde conditie <c> waar is. Zie [figuur 3.7](#). De instructie waarnaartoe gesprongen wordt, wordt aangegeven met een label, zie [pagina 9](#). De executietijd van deze instructies is 1 als er niet wordt gesprongen en 1+P als er wel wordt gesprongen. Waarbij P kan variëren tussen 1 en 3.¹⁹

Instructie	Betekenis	N	Z	C	V	Cycles
B<c>.N <label>	if (<c>) PC ← <label>	-	-	-	-	1(+P)
CMP.N <Rn>,#<imm8>	<Rn> - <imm8>	↕	↕	↕	↕	1
CMP.N <Rn>,<Rm>	<Rn> - <Rm>	↕	↕	↕	↕	1

Figuur 3.7: Vergelijken en springen als een bepaalde conditie waar is.

De verschillende condities <c> waarop gesprongen kan worden zijn weergegeven in [figuur 3.8](#). De **B<c>.N** kan op elke plaats in een programma gebruikt worden, maar als deze instructie na een **CMP.N** instructie wordt gebruikt, dan hebben bepaalde condities een specifieke betekenis. Dit is weergegeven in [figuur 3.9](#). Let erop dat er *verschillende* condities zijn voor het vergelijken van *signed* en *unsigned* getallen.

cond	<c>	betekenis	conditie	betekenis na CMP Rn,op2
0000	EQ	Equal	Z == 1	Rn == op2
0001	NE	Not Equal	Z == 0	Rn != op2
0010	CS / LO	Carry Set / LOwer	C == 1	Rn < op2, unsigned
0011	CC / HS	Carry Clear / Higher or Same	C == 0	Rn >= op2, unsigned
0100	MI	MInus	N == 1	
0101	PL	Plus	N == 0	
0110	VS	Overflow Set	V == 1	
0111	VC	Overflow Clear	V == 0	
1000	HI	Higher	C == 1 and Z == 0	Rn > op2, unsigned
1001	LS	Lower or Same	C == 0 or Z == 1	Rn <= op2, unsigned
1010	GE	Greater than or Equal	N == V	Rn >= op2, signed
1011	LT	Less Than	N != V	Rn < op2, signed
1100	GT	Greater Than	Z == 0 and N == V	Rn > op2, signed
1101	LE	Less than or Equal	Z == 1 or N != V	Rn <= op2, signed

Figuur 3.8: Verschillende condities waarop gesprongen kan worden.

¹⁸ Deze instructie zou dus eigenlijk CMPS.N moeten heten om aan te geven dat de flags in het APSR bijgewerkt worden.

¹⁹ Zie [voetnoot 16](#).

<c>	betekenis	betekenis na CMP Rn,op2	
		unsigned	signed
EQ	Equal	Rn == op2	
NE	Not Equal	Rn != op2	
CS / LO	Carry Set / LOwer	Rn < op2	
CC / HS	Carry Clear / Higher or Same	Rn >= op2	
HI	Higher	Rn > op2	
LS	Lower or Same	Rn <= op2	
GE	Greater than or Equal		Rn >= op2
LT	Less Than		Rn < op2
GT	Greater Than		Rn > op2
LE	Less than or Equal		Rn <= op2

Figuur 3.9: Specifieke betekenis van de condities <c> van de B<c>.N instructie na een CMP.N instructie.

3.8 Load en store instructies

Met behulp van deze instructies kan informatie ingelezen worden vanuit, en weggeschreven worden naar, het geheugen. Deze 'STore Register' instructies maken gebruik van de memory addressing mode, zie [pagina 10](#). De 'LoaD Register' instructies maken ook gebruik van deze addressing mode of van de literal addressing mode, zie [pagina 10](#). Zie [figuur 3.10](#). In deze tabel wordt bij het aantal cycles de variabele Q gebruikt. Hierbij geldt dat Q één is, als de voorafgaande instructie een LDR.N instructie is en als de huidige LDR.N of STR.N instructie het register dat in de voorafgaande instructie wordt geladen, niet gebruikt in de adresberekening [8, [pagina 3-12](#)]. In alle andere gevallen geldt dat Q nul is.

Instructie	Betekenis	N	Z	C	V	Cycles
LDR.N <Rt>,=<32-bits literal>	<Rt> ← <32-bits literal>	-	-	-	-	2-Q
LDR.N <Rt>, [<Rn>,#<imm7>]	<Rt> ← [<Rn> + <imm7>]	-	-	-	-	2-Q
LDR.N <Rt>,<Rn>,<Rm>]	<Rt> ← [<Rn> + <Rm>]	-	-	-	-	2-Q
STR.N <Rt>, [<Rn>,#<imm7>]	<Rt> → [<Rn> + <imm7>]	-	-	-	-	1
STR.N <Rt>,<Rn>,<Rm>]	<Rt> → [<Rn> + <Rm>]	-	-	-	-	2-Q

Figuur 3.10: Load en store instructies.

Met behulp van de literal addressing mode kun je een 32-bits getal of adres in een register laden. Bijvoorbeeld: LDR.N R6, =0x12345678. Deze instructie wordt op een bijzondere manier gecodeerd als een 16-bits machinecode instructie door de assembler. De constante 32-bits waarde (in het voorbeeld 0x12345678) wordt een 'literal' genoemd en wordt door de assembler een stukje verderop in het geheugen geplaatst in een zogenoemde 'literal section'. Vervolgens wordt de instructie omgezet naar een load instructie die memory addressing gebruikt waarbij de programcounter (PC) als basisregister wordt gebruikt. De offset wordt door de assembler berekend. Dus de instructie:

LDR.N R6, =0x1234567

Wordt door de assembler omgezet in:

```
LDR.N    R6, [PC, #offset]
//...
.word    0x1234567
```

De assembler directive **.word** plaatst een 32-bits constant getal in het geheugen. Omdat de offset beperkt is tot een 10-bits unsigned getal, zijn soms meerdere literal sections nodig in een programma.

3.9 De doe niets instructie

Met behulp van deze zogenoemde ‘No Operation’ instructie kan de processor één klokcycle wachten. Zie [figuur 3.11](#).

Instructie	Betekenis	N	Z	C	V	Cycles
NOP.N	-	-	-	-	-	1

Figuur 3.11: No operation instructie.

3.10 Spring naar subroutine en return instructies

Wat we in Python en C een functie noemen wordt in assemblertaal een subroutine genoemd. Met behulp van de zogenoemde ‘Branch Link en eXchange’ instructie kan naar een subroutine worden gesprongen. Het terugkeeradres wordt opgeslagen in het link register (LR). Let erop dat het adres in register *Rm* oneven moet zijn, zodat het T-bit in het EPSR één blijft en de processor verdergaat met het uitvoeren van Thumb (of in ons geval Pinky) instructies, zie [pagina 7](#). Als het adres in register *Rm* even is, dan zal de processor een exception genereren omdat de Cortex-M de ARM instructieset niet ondersteunt en dus niet kan overschakelen (Engels: exchange) naar deze instructieset.

Aan het einde van een subroutine kan met de ‘Branch eXchange’ teruggekeerd worden (Engels: return) naar de plaats waar de subroutine is aangeroepen. Dit terugkeeradres is automatisch in het link register opgeslagen door de ‘Branch Link en eXchange’ instructie waarmee de subroutine is aangeroepen. Bit 0 is door deze instructie ook automatisch 1 gemaakt, zodat de processor na de return verdergaat met het uitvoeren van Thumb (of in ons geval Pinky) instructies. Zie [figuur 3.12](#).

Het uitvoeren van deze instructies duurt 1+P klokcycles, waarbij P kan variëren tussen 1 en 3.²⁰

Instructie	Betekenis	N	Z	C	V	Cycles
BLX.N <Rm>	LR = addr_of_inst + 3, PC ← Rm	-	-	-	-	1+P
BX.N LR	PC ← LR - 1, Tbit = 1	-	-	-	-	1+P

Figuur 3.12: Spring naar subroutine en return instructies.

²⁰ Zie [voetnoot 16](#).

3.11 Stack instructies

De stack pointer (**SP**) wijst naar een specifiek deel van het RAM geheugen dat gereserveerd is voor de zogenoemde stack. Bij de LEGv7 architectuur wijst de **SP** naar de *laatst gevulde* plaats en groeit de stack naar *beneden* (richting adres 0). De processor gebruikt deze stack om bepaalde registers op te slaan als er een interrupt optreedt. Als programmeur kun je de stack gebruiken om data tijdelijk op te slaan. Omdat alle registers 32 bits breed zijn, moet de **SP** altijd uitgelijnd (Engels: aligned) zijn op een adres dat deelbaar is door vier. Er zijn verschillende instructies die gebruikt kunnen worden om de stack te bewerken. Zie [figuur 3.13](#).

Instructie	Betekenis	N	Z	C	V	Cycles
ADD.N SP,SP,#<imm9>	$SP \leftarrow SP + \langle imm9 \rangle$	-	-	-	-	1
LDR.N <Rt>,[SP,#<imm10>]	$\langle Rt \rangle \leftarrow [SP + \langle imm10 \rangle]$	-	-	-	-	2
POP.N {<register_list>}	Pop from Stack <register_list>	-	-	-	-	1+N(+P)
PUSH.N {<register_list>}	Push to Stack <register_list>	-	-	-	-	1+N
STR.N <Rt>,[SP,#<imm10>]	$\langle Rt \rangle \rightarrow [SP + \langle imm10 \rangle]$	-	-	-	-	1
SUB.N SP,SP,#<imm9>	$SP \leftarrow SP - \langle imm9 \rangle$	-	-	-	-	1

Figuur 3.13: Stack instructies.

Met de **SUB.N** instructie kun je (vrije) ruimte op de stack creëren door de stack pointer te verlagen. Dit kun je bijvoorbeeld doen in het begin van een subroutine om ruimte te maken waarin je lokale variabelen kunt opslaan (die niet in de registers passen). Met de **ADD.N** instructie kun je de met **SUB.N** gecreëerde ruimte weer terugwinnen door de stack pointer te verhogen. Dit kun je bijvoorbeeld doen aan het einde van een subroutine om de op de stack opgeslagen lokale variabelen weer vrij te geven.

Met de **LDR.N** instructie kun je door de memory addressing mode, zie [pagina 10](#), te gebruiken, met de **SP** als basisadres, data vanaf de stack in een register laden. Met de **STR.N** instructie kun je door de memory addressing mode te gebruiken, met de **SP** als basisadres, data vanuit een register op de stack opslaan.

Met de **PUSH.N** instructie kunnen één of meerdere registers op de stack worden geplaatst. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de register-list addressing mode, zie [pagina 10](#). Je kunt een selectie van de general purpose registers en het **LR** pushen. De registers worden altijd in een vaste volgorde gepusht: **LR**, **R7**, ..., **R0** onafhankelijk van de volgorde waarin ze in de register list zijn opgenomen. De executietijd is 1+N klokcycles, waarbij N het aantal registers is dat gepusht moet worden. Met de **POP.N** instructie kunnen één of meerdere registers van de stack worden gehaald. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de register-list addressing mode. Je kunt een selectie van de general purpose registers en de **PC** poppen. De registers worden altijd in een vaste volgorde gepopt: **R0**, **R1**, ..., **R7** en **PC** onafhankelijk van de volgorde waarin ze in de register list zijn opgenomen. De executietijd is 1+N(+P) klokcycles, waarbij N het aantal registers is dat gepopt moet worden. De +P moet alleen bij de executietijd worden opgeteld als de **PC** wordt gepopt, waarbij P kan variëren tussen 1 en 3.²¹ Dat je het adres dat zich in het **LR** bevindt kan pushen en later in de **PC** kan poppen

²¹ Zie [voetnoot 16](#).

is erg handig bij het implementeren van een subroutine die zelf ook weer een of meerdere subroutines aanroept.

4

Arm Application Binary Interface

Arm heeft een zogenoemde ABI (Application Binary Interface) gedefinieerd [9]. Machinecode die aan deze definitie voldoet kan met elkaar gecombineerd worden, ook als deze machinecode door verschillende tools (compilers of assemblers) gegenereerd is. In deze standaard is onder andere gedefinieerd hoe parameters aan functies²² moeten worden doorgegeven en hoe de returnwaarde van een functie weer teruggegeven moet worden²³. Ook wordt aangegeven welke registers aangepast mogen worden in een functie en welke registers aan het einde van de functie dezelfde waarde moeten hebben als aan het begin van de functie. De Arm ABI specificeert het volgende:

- registers `R0` tot en met `R3` kunnen gebruikt worden om parameters door te geven aan een functie en mogen door de functie aangepast worden;
 - Als je een functie aanroept, moet je er dus vanuit gaan dat `R0` tot en met `R3` gewijzigd zijn.
 - Je mag, in assembly code, voor deze registers `R0` tot en met `R3` ook respectievelijk de namen `A1`²⁴ tot en met `A4` gebruiken.
- `R0` en `R1` kunnen gebruikt worden om een returnwaarde terug te geven;
 - Als de returnwaarde in 32 bits past dan wordt `R0` gebruikt
 - Als een 64 bits resultaat moet worden teruggegeven dan worden `R1` (most significant deel) en `R0` (least significant deel) gebruikt.
- registers `R4` tot en met `R7` kunnen gebruikt worden om variabelen op te slaan die behouden worden als je functies aanroept.
 - Als je een functie aanroept, kun je er dus op rekenen dat `R4` tot en met `R7` ongewijzigd zijn.
 - Als je deze registers in een functie gebruikt, dan moet je er voor zorgen dat de oorspronkelijke waarde voor het einde van de functie weer in het register wordt geplaatst. Een goede plaats om zo'n register tijdelijk op te slaan, is de stack.

²² In de Arm documentatie wordt, wat in C en Python een functie genoemd wordt, een *procedure* genoemd.

²³ <https://github.com/ARM-software/abi-aa/releases/download/2022Q1/aapcs32.pdf>

²⁴ A staat voor Argument. Het is wel vreemd dat de nummering bij 1 (en niet bij 0) begint.

- Je mag, in assembly code, voor deze registers **R4** tot en met **R7** ook respectievelijk de namen **V1**²⁵ tot en met **V4** gebruiken.

Als je een programma geheel in assembler schrijft, dan hoeft je jezelf niet te conformeren aan deze ABI. Maar als je jouw assembly code aan wilt kunnen roepen vanuit een hogere programmeertaal (bijvoorbeeld C) en vice versa of als je functies uit een library wilt aanroepen, dan moet je jezelf wel conformeren aan deze ABI.

²⁵ V staat voor Variabele. Het is wel vreemd dat de nummering bij 1 (en niet bij 0) begint.

5

Instructie encoding

Om goed te begrijpen hoe de processor in staat is om Pinky assembly code instructies uit te voeren, moet je begrijpen hoe deze instructies in machinecode vertaald worden. Dit wordt ook wel instructie encoding genoemd. Werk dat we normaal gesproken aan de assembler overlaten.

De Pinky instructieset bestaat uit 33 verschillende instructies die qua codering in te delen zijn in 10 groepen. Een volledige lijst met de codering van alle Pinky instructies, op alfabetische volgorde, vind je in [hoofdstuk B](#). Voor het coderen van de **B<c>.N** instructie kun je [hoofdstuk D](#) gebruiken.

5.1 Instructies zonder addressing mode

Bij deze instructies wordt geen explicite addressing mode gebruikt. De vertaling van assembly naar machinecode is eenvoudig. Zie [figuur 5.1](#).

instructies zonder operand	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
BX.N LR	0	1	0	0	0	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0
NOP.N	1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0

Figuur 5.1: Instructies zonder addressing mode.

5.2 Instructies met register addressing mode

Bij deze instructies worden drie, twee of één operand(s) gebruikt die allemaal de register addressing mode, zie [pagina 10](#) gebruiken. Elk register wordt gecodeerd met drie bits die binair het nummer van het betreffende register weergeven. Zie [figuur 5.2](#).

5.3 Instructies met 3-bits immediate addressing mode

Bij deze instructies wordt een 3-bits immediate operand gebruikt, zie [pagina 10](#), en twee operands die de register addressing mode gebruiken. Zie [figuur 5.3](#). De immediate operand is een 3-bits unsigned waarde (0 t/m 7).

register instructies	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
ADDS.N <Rd>,<Rn>,<Rm>	0	0	0	1	1	0	0	Rm			Rn			Rd		
SUBS.N <Rd>,<Rn>,<Rm>	0	0	0	1	1	0	1	Rm			Rn			Rd		
LDR.N <Rt>,<Rn>,<Rm>	0	1	0	1	1	0	0	Rm			Rn			Rt		
STR.N <Rt>,<Rn>,<Rm>	0	1	0	1	0	0	0	Rm			Rn			Rt		
ANDS.N <Rdn>,<Rm>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	Rm			Rdn		
ORRS.N <Rdn>,<Rm>	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	Rm			Rdn		
EORS.N <Rdn>,<Rm>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	Rm			Rdn		
CMP.N <Rn>,<Rm>	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	Rm			Rn		
BLX.N <Rm>	0	1	0	0	0	0	1	1	1	1	Rm			0	0	0

Figuur 5.2: Instructies met register addressing mode.

imm3 instructies	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
ADDS.N <Rd>,<Rn>,<imm3>	0	0	0	1	1	1	0	imm3			Rn			Rd		
SUBS.N <Rd>,<Rn>,<imm3>	0	0	0	1	1	1	1	imm3			Rn			Rd		

Figuur 5.3: Instructies met 3-bits immediate addressing mode.

5.4 Instructies met 5-bits immediate addressing mode

Bij deze instructies wordt een 5-bits immediate operand gebruikt en twee operands die de register addressing mode gebruiken. Zie [figuur 5.4](#). De immediate operand is een 5-bits unsigned waarde (0 t/m 31).

imm5 instructies	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
LSLS.N <Rd>,<Rm>,<imm5>	0	0	0	0	0	imm5					Rm			Rd		
MOVS.N <Rd>,<Rm>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Rm			Rd		
LSRS.N <Rd>,<Rm>,<imm5>	0	0	0	0	1	imm5					Rm			Rd		
LDR.N <Rt>,<Rn>,<imm7>	0	1	1	0	1	imm5					Rn			Rt		
STR.N <Rt>,<Rn>,<imm7>	0	1	1	0	0	imm5					Rn			Rt		

Figuur 5.4: Instructies met 5-bits immediate addressing mode.

De **MOVS.N** <Rd>,<Rm> instructie lijkt een vreemde eend in de bijt, maar zoals je in [figuur 5.4](#) kunt zien is de machinecode van de instructie:

MOVS.N <Rd>,<Rm>

gelijk aan de machinecode van de instructie:

LSLS.N <Rd>,<Rm>,<#0>

De **MOVS.N** <Rd>,<Rm> is dus eigenlijk helemaal geen aparte instructie, maar een schuifinstructie, zie [paragraaf 3.3](#), die de inhoud van <Rm> nul plaatsen verschuift naar links en in <Rd> plaatst. Zo'n instructie wordt ook wel een pseudo-instructie genoemd.

Wat opvalt bij de codering van de load en store instructies, zie [paragraaf 3.8](#) is dat de operand in assembly code 7 bits is (0 t/m 127), maar omdat de offset altijd deelbaar door vier moet

zijn²⁶, hoeven de laagste twee bits niet opgeslagen te worden. De waarde van imm5 wordt als volgt berekend: $\text{imm5} = \langle \text{imm7} \rangle / 4$ waarbij $\langle \text{imm7} \rangle$ modulo 4 nul moet zijn.

5.5 Conditionele instructies met 6-bits immediate addressing mode

Bij de ‘Compare Branch on (Not) Zero’ instructies wordt voorwaarts gesprongen in het programma als de inhoud van een register (niet) nul is, zie [paragraaf 3.5](#). Het adres waarnaar eventueel gesprongen wordt, wordt in assembly code met behulp van een label opgegeven. In machinecode moet echter een 6-bits unsigned offset (0 t/m 63) worden opgegeven die aangeeft hoeveel *instructies* er vooruit moet worden gesprongen. Dit wordt gedaan door deze offset maal twee²⁷ bij de PC op te tellen. Deze offset bestaat uit twee delen: bit 9 van de machinecode is het MSB²⁸ en bit 7 t/m bit 3 van de opcode zijn de overige bits. Zie [figuur 5.5](#). De offset wordt als volgt berekend:

$$\text{imm6} = i:\text{imm5} = (\langle \text{label} \rangle - (\text{address_of_instruction} + 4))/2$$

imm6 conditionele instructies	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
CBZ.N <Rn>,<label>	1	0	1	1	0	0	i	1	imm5					Rn		
CBNZ.N <Rn>,<label>	1	0	1	1	1	0	i	1	imm5					Rn		

Figuur 5.5: Conditionele instructies met 6-bits immediate addressing mode.

5.6 Stack instructies met 7-bits immediate addressing mode

Er zijn twee assemblertaal-instructies waarmee je een 9-bits unsigned constante bij of van de stackpointer (SP) kunt optellen of aftrekken, zie [paragraaf 3.11](#). De SP moet, zoals al eerder vermeldt, altijd uitgelijnd (Engels: aligned) zijn op een adres dat deelbaar is door vier. De constante die bij of van de SP wordt opgeteld of afgetrokken moet dus ook deelbaar zijn door vier²⁹. De laagste twee bits van deze constante hoeven dus in de machinecode niet opgeslagen te worden. Zie [figuur 5.4](#). De waarde van imm7 kan als volgt berekend worden: $\text{imm7} = \langle \text{imm9} \rangle / 4$ waarbij $\langle \text{imm9} \rangle$ modulo 4 nul moet zijn.

imm7 stack instructies	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
ADD.N SP,SP,#<imm9>	1	0	1	1	0	0	0	0	0	imm7						
SUB.N SP,SP,#<imm9>	1	0	1	1	0	0	0	0	1	imm7						

Figuur 5.6: Stack instructies met 7-bits immediate addressing mode.

²⁶ Een binair getal is deelbaar door vier als bit 0 en bit 1 beide nul zijn.

²⁷ Maal twee omdat elke instructie 16 bits = 2 bytes groot is.

²⁸ Most Significant Bit

²⁹ Een binair getal is deelbaar door vier als bit 0 en bit 1 beide nul zijn.

5.7 Instructies met 8-bits immediate addressing mode

Bij deze instructies wordt een 8-bits immediate operand gebruikt en een operand die de register addressing mode gebruikt. Zie [figuur 5.7](#). De immediate operand is een 8-bits unsigned waarde (0 t/m 255).

imm8 instructies	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
MOVS.N <Rd>,#<imm8>	0	0	1	0	0	Rdn			imm8							
ADDS.N <Rdn>,#<imm8>	0	0	1	1	0	Rdn			imm8							
SUBS.N <Rdn>,#<imm8>	0	0	1	1	1	Rdn			imm8							
CMP.N <Rn>,#<imm8>	0	0	1	0	1	Rdn			imm8							
LDR.N <Rt>,<label>	0	1	0	0	1	Rt			imm8							
LDR.N <Rt>,[SP,#<imm10>]	1	0	0	1	1	Rt			imm8							
STR.N <Rt>,[SP,#<imm10>]	1	0	0	1	0	Rt			imm8							

Figuur 5.7: Instructies met 8-bits immediate addressing mode.

Bij de assemblertaal instructie **LDR.N** <Rt>, =<32-bits literal> wordt de literal addressing mode, zie [pagina 10](#), gebruikt met een 32-bits constante (het mag ook een label zijn). Deze instructie wordt op een bijzondere manier gecodeerd als een 16-bits machinecode instructie door de assembler. De constante 32-bits waarde (de opgegeven constante of het adres waar het label naar verwijst) wordt door de assembler een stukje verderop in het geheugen geplaatst in een zogenoemde literal section. Vervolgens wordt de instructie omgezet naar een load instructie die memory addressing gebruikt waarbij de programcounter (PC) als basisregister wordt gebruikt. Dus de instructie:

```
LDR.N    R6, =label
```

Wordt door de assembler omgezet in:

```
LDR.N    R6, [PC, #offset]
\\...
.word     label
```

De assembler directive **.word** plaats een 32-bits constant getal in het geheugen. De offset wordt als volgt berekend:

$$\text{imm8} = (\text{address_of_literal} - (\text{address_of_instruction} + 4)) / 4$$

Deze waarde wordt keer vier vermenigvuldigd (waardoor een <imm10> offset ontstaat) en deze waarde wordt opgeteld bij de waarde in de PC om het adres te bepalen waarvandaan de 32-bits waarde wordt ingelezen. Omdat de offset (uitgedrukt in bytes) beperkt is tot een 10-bits unsigned getal, zijn soms meerdere literal sections nodig in een programma.

Bij de **LDR.N** en **STR.N** assemblertaal instructies die 32-bits data van of op de stack laden of opslaan geef je een 10-bits unsigned constante op die bij de stackpointer (SP) wordt opgeteld, zie [paragraaf 3.11](#). De SP moet, zoals al eerder vermeldt, altijd uitgelijnd zijn op een adres dat deelbaar is door vier. De constante die bij of van de SP wordt opgeteld moet dus ook deelbaar zijn door vier. De laagste twee bits van deze constante hoeven dus in de machinecode niet opgeslagen te worden. De waarde van imm8 kan bij deze instructies als volgt berekend worden: $\text{imm8} = \text{<imm10>} / 4$ waarbij <imm10> modulo 4 nul moet zijn.

5.8 De B.N instructie

Het adres waarnaar gesprongen wordt, wordt in assembly code met behulp van een label opgegeven. In machinecode moet echter een 11-bits two's complement offset (-1024 t/m +1023) worden opgegeven die aangeeft hoeveel *instructies* er vooruit of achteruit moet worden gesprongen. Zie [figuur 5.8](#). Dit wordt gedaan door deze offset maal twee³⁰ bij de PC op te tellen. De offset wordt als volgt berekend:

$$\text{imm11_two's_complement} = (\text{<label>} - (\text{address_of_instruction} + 4))/2$$

imm11 instructies	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
B.N <label>	1	1	1	0	0	imm11_two's_complement										

Figuur 5.8: De B.N instructie.

5.9 De B<c>.N instructie

Het adres waarnaar gesprongen wordt, als de conditie <c> waar is wordt in assembly code met behulp van een label opgegeven. In machinecode moet echter een 8-bits two's complement offset (-128 t/m +127) worden opgegeven die aangeeft hoeveel *instructies* er vooruit of achteruit moet worden gesprongen. Zie [figuur 5.9](#). Dit wordt gedaan door deze offset maal twee³¹ bij de PC op te tellen. De offset wordt als volgt berekend:

$$\text{imm8_two's_complement} = (\text{<label>} - (\text{address_of_instruction} + 4))/2$$

imm8 conditionele instructies	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
B<c>.N <label>	1	1	0	1	cond				imm8_two's_complement							

Figuur 5.9: De B<c>.N instructie.

De conditie <c> wordt gecodeerd in vier bits, zie [hoofdstuk D](#).

5.10 Stack instructies met register-list addressing mode

De **PUSH.N** en **POP.N** instructies, zie [pagina 16](#), maken gebruik van de register-list addressing mode, zie [pagina 10](#). In de machinecode van deze instructies geven bit 0 tot en met bit 7 aan of respectievelijk de general purpose registers **R0** tot en met **R7** in de register-list zijn opgenomen. Een één geeft aan dat dit register in de lijst is opgenomen, een nul geeft aan dat dit niet zo is. Zie [figuur 5.10](#). Als bij de machinecode van de **PUSH.N** instructie bit 8 hoog is, dan wordt het **LR** ook op de stack gezet. De registers worden altijd in een vaste volgorde gepusht: **LR**, **R7**, ..., **R0**.

Als bij de machinecode van de **POP.N** instructie bit 8 hoog is, dan wordt de **PC** ook van de stack gehaald. De registers worden altijd in een vaste volgorde gepopt: **R0**, **R1**, ..., **R7** en **PC**.

³⁰ Maal twee omdat elke instructie 16 bits = 2 bytes groot is.

³¹ Zie [voetnoot 30](#).

register_list stack instructies	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
PUSH.N {<register_list>}	1	0	1	1	0	1	0	LR	register_list							
POP.N {<register_list>}	1	0	1	1	1	1	0	PC	register_list							

Figuur 5.10: Stack instructies met register-list addressing mode.

6

Instructie decoding

Om te begrijpen hoe de processor de machinecodeinstructies decodeert, is het leerzaam om dit ook eens zelf te doen. Werk dat we normaal gesproken aan een disassembler overlaten.

Een volledige lijst met de decodering van alle Pinky instructies, op volgorde van operator, vind je in [hoofdstuk C](#). Voor het decoderen van de **B<c>.N** instructie kun je [hoofdstuk D](#) gebruiken.

Bibliografie

- [1] *Arm v6-M Architecture – Reference Manual*. Arm, 2010, DDI 0419C. URL: <https://documentation-service.arm.com/static/5f8feef5f86e16515cdbf7e4>.
- [2] *Arm v7-M Architecture – Reference Manual*. Arm, 2021, DDI 0403E.e. URL: <https://documentation-service.arm.com/static/606dc36485368c4c2b1bf62f>.
- [3] *Arm v8-M Architecture – Reference Manual*. Arm, 2022, DDI 0553B.s. URL: <https://documentation-service.arm.com/static/62501530caabfd7b3c13e9d2>.
- [4] *CC3220 SimpleLink Wi-Fi and Internet of Things*. Technical Reference Manual. Texas Instruments, 2017, SWRU465. URL: <https://www.ti.com/lit/ug/swru465/swru465.pdf>.
- [5] *CC3220R, CC3220S, and CC3220SF SimpleLink Wi-Fi Single-Chip Wireless MCU Solutions*. Datasheet. Texas Instruments, 2016, SWAS035C. URL: <https://www.ti.com/lit/ds/symlink/cc3220s.pdf>.
- [6] *Cortex-M4 Datasheet*. Arm, 2020. URL: <https://www.arm.com/-/media/Arm%20Developer%20Community/PDF/Processor%20Datasheets/Arm%20Cortex-M4%20Processor%20Datasheet.pdf>.
- [7] *Cortex-M4 Devices – Generic User Guide*. Arm, 2011, DUI 0553. URL: <https://documentation-service.arm.com/static/5f2ac76d60a93e65927bbdc5>.
- [8] *Cortex-M4 Technical Reference Manual*. Arm, 2010, DUI 0439B. URL: <https://documentation-service.arm.com/static/5f19da2a20b7cf4bc524d99a>.
- [9] *Procedure Call Standard for the Arm Architecture*. Arm, 2022, AAPCS32-1. URL: <https://github.com/ARM-software/abi-aa/releases>.
- [10] *STM32 Cortex-M4 MCUs and MPUs programming manual*. STMicroelectronics, 2020, PM0214. URL: https://www.st.com/resource/en/programming_manual/pm0214-stm32-cortexm4-mcus-and-mpus-programming-manual-stmicroelectronics.pdf.
- [11] *STM32F411xC STM32F411xE Arm Cortex-M4 32b MCU+FPU, 125 DMIPS, 512KB Flash, 128KB RAM, USB OTG FS, 11 TIMs, 1 ADC, 13 comm. interfaces*. Datasheet. STMicroelectronics, 2017, DocID026289. URL: https://www.st.com/resource/en/application_note/dm00354244-stm32-microcontroller-debug-toolbox-stmicroelectronics.pdf.

- [12] *STM32F411xC/E advanced Arm-based 32-bit MCUs*. Reference Manual. STMicroelectronics, 2018, RM0383. URL: https://www.st.com/resource/en/reference_manual/rm0383-stm32f411xce-advanced-armbased-32bit-mcus-stmicroelectronics.pdf.
- [13] *Which ARM Cortex Core Is Right for Your Application: A, R or M?* White Paper. URL: <https://www.silabs.com/documents/public/white-papers/Which-ARM-Cortex-Core-Is-Right-for-Your-Application.pdf>.

A

De Pinky instructieset

Instructie	Betekenis	N	Z	C	V	Cycles	Opmerking
ADD.N SP,SP,#<imm9>	SP ← SP + <imm9>	-	-	-	-	1	<imm9> mod 4 must be 0
ADDS.N <Rdn>,#<imm8>	<Rdn> ← <Rdn> + <imm8>	↕	↕	↕	↕	1	
ADDS.N <Rd>,<Rn>,#<imm3>	<Rd> ← <Rn> + <imm3>	↕	↕	↕	↕	1	
ADDS.N <Rd>,<Rn>,<Rm>	<Rd> ← <Rn> + <Rm>	↕	↕	↕	↕	1	
ANDS.N <Rdn>,<Rm>	<Rdn> ← <Rdn> AND <Rm>	↕	↕	-	-	1	
B.N <label>	PC ← <label>	-	-	-	-	1+P	
B<c>.N <label>	if (<c>) PC ← <label>	-	-	-	-	1(+P)	+P if branch is taken
BLX.N <Rm>	LR = addr_of_inst + 3, PC ← Rm	-	-	-	-	1+P	
BX.N LR	PC ← LR - 1, Tbit = 1	-	-	-	-	1+P	
CBNZ.N <Rn>,<label>	if (<Rn> != 0) PC ← label	-	-	-	-	1(+P)	Only forward branch allowed, +P if branch is taken
CBZ.N <Rn>,<label>	if (<Rn> == 0) PC ← label	-	-	-	-	1(+P)	Only forward branch allowed, +P if branch is taken
CMP.N <Rn>,#<imm8>	<Rn> - <imm8>	↕	↕	↕	↕	1	
CMP.N <Rn>,<Rm>	<Rn> - <Rm>	↕	↕	↕	↕	1	
EORS.N <Rdn>,<Rm>	<Rdn> ← <Rdn> EOR <Rm>	↕	↕	-	-	1	
LDR.N <Rt>,<32-bits literal>	<Rt> ← <32-bits literal>	-	-	-	-	2-Q	Load literal from memory
LDR.N <Rt>,<Rn>,<imm7>	<Rt> ← [<Rn> + <imm7>]	-	-	-	-	2-Q	<imm7> mod 4 must be 0
LDR.N <Rt>,<Rn>,<Rm>	<Rt> ← [<Rn> + <Rm>]	-	-	-	-	2-Q	
LDR.N <Rt>,<SP>,<imm10>	<Rt> ← [SP + <imm10>]	-	-	-	-	2-Q	Load from Stack, <imm10> mod 4 must be 0
LSLS.N <Rd>,<Rm>,<imm5>	<Rd> ← <Rm> << <imm5>	↕	↕	↕	-	1	Logical Shift Left through Carry
LSRS.N <Rd>,<Rm>,<imm5>	<Rd> ← <Rm> >> <imm5>	↕	↕	↕	-	1	Logical Shift Right through Carry
MOVS.N <Rd>,<imm8>	<Rd> ← <imm8>	↕	↕	-	-	1	
MOVS.N <Rd>,<Rm>	<Rd> ← <Rm>	↕	↕	-	-	1	
NOP.N	-	-	-	-	-	1	
ORRS.N <Rdn>,<Rm>	<Rdn> ← <Rdn> OR <Rm>	↕	↕	-	-	1	
POP.N {<register_list>}	Pop from Stack <register_list>	-	-	-	-	1+N(+P)	Pop order: R0, R1, R2, R3, R4, R5, R6, R7, (PC)
PUSH.N {<register_list>}	Push to Stack <register_list>	-	-	-	-	1+N	Push order: LR, R7, R6, R5, R4, R3, R2, R1, R0
STR.N <Rt>,<Rn>,<imm7>	<Rt> → [<Rn> + <imm7>]	-	-	-	-	1	<imm7> mod 4 must be 0
STR.N <Rt>,<Rn>,<Rm>	<Rt> → [<Rn> + <Rm>]	-	-	-	-	2-Q	
STR.N <Rt>,<SP>,<imm10>	<Rt> → [SP + <imm10>]	-	-	-	-	1	<imm10> mod 4 must be 0
SUB.N SP,SP,<imm9>	SP ← SP - <imm9>	-	-	-	-	1	<imm9> mod 4 must be 0
SUBS.N <Rdn>,<imm8>	<Rdn> ← <Rdn> - <imm8>	↕	↕	↕	↕	1	
SUBS.N <Rd>,<Rn>,<imm3>	<Rd> ← <Rn> - <imm3>	↕	↕	↕	↕	1	
SUBS.N <Rd>,<Rn>,<Rm>	<Rd> ← <Rn> - <Rm>	↕	↕	↕	↕	1	

Legenda:

N	Number of registers to pop or push
P	The number of cycles required for a pipeline refill. This ranges from 1 to 3 depending on the alignment and width of the target instruction, and whether the processor manages to speculate the address early.
Q	Q = 1 if the previous instructions is a LDR.N <Rt>, ... and the current LDR or STR instruction does not use <Rt> to calculate the address, otherwise Q = 0.
↕	flag is affected by instruction
-	flag is not affected by instruction

B

Coderen van Pinky instructies

Instructie	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0	Opmerking	
ADD.N SP,SP,#<imm9>	1	0	1	1	0	0	0	0	0	imm7							imm7 = <imm9> / 4, <imm9> module 4 must be 0	
ADDS.N <Rdn>,#<imm8>	0	0	1	1	0	Rdn			imm8									
ADDS.N <Rd>,<Rn>,#<imm3>	0	0	0	1	1	1	0	imm3			Rn		Rd					
ADDS.N <Rd>,<Rn>,<Rm>	0	0	0	1	1	0	0	Rm			Rn		Rd					
ANDS.N <Rdn>,<Rm>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	Rm		Rdn					
B.N <label>	1	1	1	0	0	imm11_two's_complement											imm11_two's_complement = (<label> - (addr_of_instr + 4))/2	
B<c>.N <label>	1	1	0	1	cond			imm8_two's_complement								imm8_two's_complement = (<label> - (addr_of_instr + 4))/2		
BLX.N <Rm>	0	1	0	0	0	0	1	1	1	1	Rm		0	0	0			
BX.N LR	0	1	0	0	0	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0		
CBNZ.N <Rn>,<label>	1	0	1	1	1	0	i	1	imm5				Rn			i:imm5 = (<label> - (addr_of_instr + 4))/2		
CBZ.N <Rn>,<label>	1	0	1	1	0	0	i	1	imm5				Rn			i:imm5 = (<label> - (addr_of_instr + 4))/2		
CMP.N <Rn>,#<imm8>	0	0	1	0	1	Rdn			imm8									
CMP.N <Rn>,<Rm>	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	Rm		Rn					
EORS.N <Rdn>,<Rm>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	Rm		Rdn					
LDR.N <Rt>,<=32 bits literal>	0	1	0	0	1	Rt			imm8							imm8 = (addr_of_litalar - (addr_of_instr + 4))/4		
LDR.N <Rt>,<[Rn>,<imm7>]	0	1	1	0	1	imm5				Rn		Rt			imm5 = <imm7> / 4, <imm7> module 4 must be 0			
LDR.N <Rt>,<[Rn>,<Rm>]	0	1	0	1	1	0	0	Rm			Rn		Rt					
LDR.N <Rt>,[SP,<imm8>]	1	0	0	1	1	Rt			imm8							imm8 = <imm10> / 4, <imm10> module 4 must be 0		
LSLS.N <Rd>,<Rm>,<imm5>	0	0	0	0	0	imm5				Rm		Rd						
LSRS.N <Rd>,<Rm>,<imm5>	0	0	0	0	1	imm5				Rm		Rd						
MOVS.N <Rd>,<imm8>	0	0	1	0	0	Rdn			imm8									
MOVS.N <Rd>,<Rm>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	Rm		Rd					
NOP.N	1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0		
ORRS.N <Rdn>,<Rm>	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0	Rm		Rdn					
POP.N {<register_list>}	1	0	1	1	1	1	0	P	register_list									
PUSH.N {<register_list>}	1	0	1	1	0	1	0	M	register_list									
STR.N <Rt>,<[Rn>,<imm7>]	0	1	1	0	0	imm5				Rn		Rt			imm5 = <imm7> / 4, <imm7> module 4 must be 0			
STR.N <Rt>,<[Rn>,<Rm>]	0	1	0	1	0	0	0	Rm			Rn		Rt					
STR.N <Rt>,[SP,<imm8>]	1	0	0	1	0	Rt			imm8							imm8 = <imm10> / 4, <imm10> module 4 must be 0		
SUB.N SP,SP,<imm9>	1	0	1	1	0	0	0	0	1	imm7							imm7 = <imm9> / 4, <imm9> module 4 must be 0	
SUBS.N <Rdn>,<imm8>	0	0	1	1	1	Rdn			imm8									
SUBS.N <Rd>,<Rn>,<imm3>	0	0	0	1	1	1	1	imm3		Rn		Rd						
SUBS.N <Rd>,<Rn>,<Rm>	0	0	0	1	1	0	1	Rm			Rn		Rd					

C

Decoderen van Pinky instructies

Instructie	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0	Opmerking
MOVS.N <Rd>, <Rm>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0							
LSLS.N <Rd>, <Rm>, #<imm5>	0	0	0	0	0												
LSRS.N <Rd>, <Rm>, #<imm5>	0	0	0	0	1												
ADDS.N <Rd>, <Rn>, <Rm>	0	0	0	1	1	0	0										
SUBS.N <Rd>, <Rn>, <Rm>	0	0	0	1	1	0	1										
ADDS.N <Rd>, <Rn>, #<imm3>	0	0	0	1	1	1	0										
SUBS.N <Rd>, <Rn>, #<imm3>	0	0	0	1	1	1	1										
MOVS.N <Rd>, #<imm8>	0	0	1	0	0												
CMP.N <Rn>, #<imm8>	0	0	1	0	1												
ADDS.N <Rdn>, #<imm8>	0	0	1	1	0												
SUBS.N <Rdn>, #<imm8>	0	0	1	1	1												
ANDS.N <Rdn>, <Rm>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0							
EORS.N <Rdn>, <Rm>	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1							
CMP.N <Rn>, <Rm>	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0							
ORRS.N <Rdn>, <Rm>	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0							
BLX.N <Rm>	0	1	0	0	0	0	1	1	1	1							
BX.N LR	0	1	0	0	0	1	1	1	0	1	0	1	1	0	0	0	
LDR.N <Rt>, <#32 bits literal>	0	1	0	0	1												<32 bits literal> = [(imm8 * 4) + addr_of_instr + 4]
STR.N <Rt>, <Rn>, <Rm>	0	1	0	1	0	0	0										
LDR.N <Rt>, <Rn>, <Rm>	0	1	0	1	1	0	0										
STR.N <Rt>, <Rn>, #<imm7>	0	1	1	0	0												<imm7> = imm5 * 4
LDR.N <Rt>, <Rn>, #<imm7>	0	1	1	0	1												<imm7> = imm5 * 4
LDR.N <Rt>, [SP, #<imm8>]	1	0	0	1	1												<imm10> = imm8 * 4
STR.N <Rt>, [SP, #<imm8>]	1	0	0	1	0												<imm10> = imm8 * 4
CBZ.N <Rn>, <label>	1	0	1	1	0	0	i	1									<label> = (:imm5 * 2) + addr_of_instr + 4
PUSH.N {<register_list>}	1	0	1	1	0	1	0	M									
CBNZ.N <Rn>, <label>	1	0	1	1	1	0	i	1									<label> = (:imm5 * 2) + addr_of_instr + 4
POP.N {<register_list>}	1	0	1	1	1	1	0	P									
ADD.N SP, SP, #<imm9>	1	0	1	1	0	0	0	0	0								<imm9> = imm7 * 4
SUB.N SP, SP, #<imm9>	1	0	1	1	0	0	0	0	1								<imm9> = imm7 * 4
NOP.N	1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	
B<c>.N <label>	1	1	0	1													<label> = (imm8_two's_complement * 2) + addr_of_instr + 4
B.N <label>	1	1	1	0	0												<label> = (imm11_two's_complement * 2) + addr_of_instr + 4

D

B<c>.N condities

cond	<c>	betekenis	conditie	betekenis na CMP Rn,op2
0000	EQ	Equal	Z == 1	Rn == op2
0001	NE	Not Equal	Z == 0	Rn != op2
0010	CS / LO	Carry Set / LOwer	C == 1	Rn < op2, unsigned
0011	CC / HS	Carry Clear / Higher or Same	C == 0	Rn >= op2, unsigned
0100	MI	MInus	N == 1	
0101	PL	Plus	N == 0	
0110	VS	Overflow Set	V == 1	
0111	VC	Overflow Clear	V == 0	
1000	HI	Higher	C == 1 and Z == 0	Rn > op2, unsigned
1001	LS	Lower or Same	C == 0 or Z == 1	Rn <= op2, unsigned
1010	GE	Greater than or Equal	N == V	Rn >= op2, signed
1011	LT	Less Than	N != V	Rn < op2, signed
1100	GT	Greater Than	Z == 0 and N == V	Rn > op2, signed
1101	LE	Less than or Equal	Z == 1 or N != V	Rn <= op2, signed

